

EFFECTIEVE DIDACTIEK – kijkwijzer

DOEL

Deze kijkwijzer heeft als doel om (tijdens een collegiale visitatie, bijvoorbeeld binnen een traject didactisch coachen) **het didactisch handelen van de leraar en het zichtbaar leerlinggedrag gericht te observeren**, vertrekkend vanuit een vooraf afgesproken focus op effectieve didactiek, zodat leraren elkaar ondersteunen in het versterken van hun onderwijs en het leren van alle leerlingen.

GEBRUIK VAN DE KIJKWIJZER

Het is belangrijk deze kijkwijzer pas in te zetten nadat er voldoende inhoudelijke kennis is opgebouwd over effectieve didactiek, gebaseerd op recente wetenschappelijke inzichten.

1. Duidelijke didactische focus vooraf

- De leraar en de collega-observator(en) bepalen vooraf samen een concrete focus binnen effectieve didactiek.
- Deze focus sluit aan bij een leervraag van de leraar.
- De gekozen focus bepaalt wat tijdens de observatie wordt bekeken.

2. Observeren van leraargedrag én leerlinggedrag

- Observeer concreet wat de leraar doet of zegt binnen de gekozen focus.
- Observeer wat leerlingen zichtbaar doen als reactie (bijvoorbeeld: meedoen, antwoorden geven, zelfstandig aan de slag gaan, vragen stellen).

3. Feitelijk en niet-oordelend noteren

- Noteer alleen wat waarneembaar is.
- Vermijd oordelen of interpretaties (bv. niet “de instructie was goed”, maar “de leraar herhaalt het lesdoel en laat een voorbeeld zien” = leraargedrag / De leerling kijkt naar het bord, overlegt met schoudermaatje na vraag van de leraar, geeft het (deels) juiste/foute antwoord = leerlinggedrag).

4. Reflectie na de les, met de kijkwijzer als basis voor een coachend gesprek:

- Wat werkte goed binnen de gekozen focus, en waaraan was dat merkbaar?
- Welk effect had dit op de leerlingen?
- Wat zegt dit over de effectiviteit van de gehanteerde didactiek?

Rond het gesprek af door de leraar één concrete en haalbare actie te laten benoemen die hij of zij in een volgende les wil uitproberen, passend binnen effectieve didactiek. Laat de leraar daarnaast expliciteren welke sterke acties of handelingen hij of zij blijft voortzetten.

MEER INFO

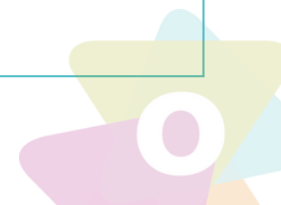
- Basisonderwijs: PRO.-themapagina: [Effectieve didactiek in de basisschool](#).
- Secundair onderwijs: PRO.-themapagina: [Effectieve didactiek](#)

Didactisch principe; waar kijken we naar?	Leraargedrag	Leerlinggedrag
<p>HELDER, UITDAGEND DOEL</p> <ul style="list-style-type: none"> • Is het lesdoel duidelijk, concreet en afgebakend? • Past het doel bij het niveau van de klas (niet te makkelijk, niet te moeilijk)? • Worden moeilijke begrippen benoemd en begrijpelijk toegelicht? • Wordt het doel verduidelijkt met een passend voorbeeld of beeld? • Wordt het belang van het doel uitgelegd, zodat de relevantie zichtbaar is? • Worden alle leerlingen geactiveerd met een korte opdracht gericht op het doel? 		
<p>VOORKENNIS ACTIVEREN</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wordt de voorkennis kort, doelgericht en effectief bevraagd? • Wordt alleen relevante voorkennis aangesproken zonder nieuwe instructie te geven? • Denken, noteren of overleggen alle leerlingen actief over de voorkennis? • Wordt ontbrekende of onjuiste voorkennis gereconstrueerd? 		

Didactisch principe; waar kijken we naar?	Leraargedrag	Leerlinggedrag
<p>HELDERE, LOGISCHE INSTRUCTIE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wordt de instructie opgebouwd in duidelijke, kleine stappen (bvb. ik-wij-jullie-jij)? • Worden voorbeelden en schema's duidelijk gebruikt ter ondersteuning? • Wordt een functionele combinatie van woord en beeld ingezet? • Wordt het tempo hoog genoeg gehouden zonder dat begrip verloren gaat? • Wordt regelmatig gecontroleerd of de klas de uitleg begrijpt? 		
<p>BEGELEIDE INOEFENING</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wordt de taak eerst gedemonstreerd met zichtbaar denkproces (ik-fase)? • Wordt er samen geoefend met actieve sturing (wij-fase)? • Werkt de klas in duo's of kleine groepjes met begeleiding (jullie-fase)? • Wordt de taak zelfstandig uitgevoerd zonder directe ondersteuning (jij-fase)? • Worden aan het einde van deze fase ondersteuningsbehoeften zichtbaar gemaakt (zelfstandig, verdiepend of verlengde instructie)? 		

Didactisch principe; waar kijken we naar?	Leraargedrag	Leerlinggedrag
<p>VERLENGDE INSTRUCTIE – ZELFSTANDIG WERK</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zijn de oefeningen uitdagend én passend bij het niveau van de klas? • Wordt extra instructie gegeven voor leerlingen die dit nodig hebben? • Wordt uitdagend of verdiepend materiaal beschikbaar gesteld voor leerlingen die meer aankunnen? 		
<p>WOORD EN BEELD</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wordt uitleg ondersteund door duidelijk en functioneel beeldmateriaal? • Wordt een doordachte combinatie van woord, schrift en beeld gebruikt (niet alles tegelijk)? • Staat de leerstof centraal en ondersteunt het beeld de inhoud zonder af te leiden? • Worden beelden of schema's stap voor stap opgebouwd zodat de structuur zichtbaar wordt? 		

Didactisch principe; waar kijken we naar?	Leraargedrag	Leerlinggedrag
<p>GESPREID OEFENEN</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wordt basiskennis regelmatig herhaald tijdens de les? • Worden verschillende werkvormen gebruikt om de leerstof vanuit meerdere invalshoeken te benaderen? • Wordt de les gestart met het ophalen van eerder geleerde kennis? • Sluit het huiswerk aan bij eerder geleerde kennis en integreert het deze? • Worden gevarieerde oefentypes doelgericht ingezet (eerst gefocust oefenen bij nieuwe vaardigheden, later meer variatie)? 		
<p>CONTROLE VAN BEGRIP</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wordt voortdurend gecontroleerd of de leerstof begrepen wordt? • Worden de resultaten van deze controles gebruikt om het vervolg van de les bij te sturen? • Worden gerichte vragen gesteld die inzicht geven in begrip en niveau? • Worden antwoorden in volledige zinnen geformuleerd? • Krijgt de klas voldoende denktijd en worden overlegmomenten effectief gebruikt? • Worden beurten bij voorkeur willekeurig verdeeld om actieve participatie te bevorderen? 		

Didactisch principe; waar kijken we naar?	Leraargedrag	Leerlinggedrag
<p>FEEDBACK</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wordt feedback gegeven tijdens het leerproces, op momenten dat leerlingen er nog iets mee kunnen doen? • Wordt zowel bekrachtigende als corrigerende feedback gebruikt? • Is de feedback zo geformuleerd dat het nadenken stimuleert en het leerproces ondersteunt? • Richt feedback zich op de taak, het proces en/of zelfregulatie en niet op de persoon? • Wordt feedback mondeling ingezet waar mogelijk en zinvol? 		
<p>EVALUATIE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wordt samen nagegaan waar de leerlingen staan ten opzichte van de vooropgestelde doelen? • Wordt het eigen leerproces en de vorderingen geëvalueerd? • Wordt het effect van het handelen van de leerkracht op het leren van de leerlingen besproken? 		

Interview LEERLING

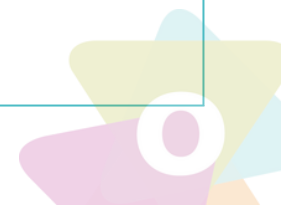
Hoe heb je deze les ervaren? Was de les makkelijk/moeilijk/leuk/saai/interessant?

Wat heb je geleerd in deze les?

Wat deed de juf of meester, wat jou geholpen heeft bij het leren?

Hoe had de juf of meester jou nog beter kunnen helpen?

...

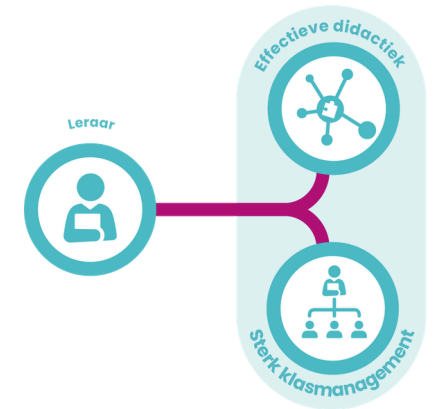

EVENTUELE AANVULLING: STERK KLASMANAGEMENT

Effectieve didactiek en sterk klasmanagement versterken elkaar. Sterk klasmanagement draagt bij aan een veilige en rustige leeromgeving en maximaliseert de effectieve onderwijstijd. **In deze kijkwijzer ligt de focus op didactiek, met sterk klasmanagement als belangrijke randvoorwaarde voor een effectieve les.**

De onderstaande, beknopte en concreet observeerbare aandachtspunten ondersteunen gerichte observaties. Opmerking: sterk klasmanagement is niet de hoofdfocus van deze kijkwijzer. Neem je het toch mee in de observatie, stem dit dan vooraf af met de leraar.

Meer weten over sterk klasmanagement? Raadpleeg het document met de 8 tips voor sterk klasmanagement voor meer concrete handvatten voor de klaspraktijk.

CHECK LIST

voor leraren

8 tips voor sterk klasmanagement

Sterk klasmanagement is meer dan inzetten op moeilijk te begrijpen gedrag, creëren van rust of inzetten op actieve werkvormen en wisselende klasopstellingen.

Wat is dan dat stukje magie dat zoveel kansen biedt bij het leren en ontwikkelen van al je leerlingen? In deze 8 tips willen we leraren hierin handvatten aanbieden.

- Lessen zijn grondig, doordacht voorbereid.
- Alle benodigde materialen liggen klaar.
- Er is een eventuele zinvolle begintask voorzien vóór de start van de les.
- De klasopstelling is strategisch gekozen in functie van het leerdoel.
- Wand en werkbladen zijn sober en functioneel ingericht.
- Technologie wordt doelgericht en functioneel ingezet.
- De leraar hanteert een 'warme, veeleisende' houding.
- Er zijn duidelijke regels en routines die zorgen voor rust en structuur.
- De leraar handelt doelgericht en consequent i.f.v. regels en routines.

MEER INFO

- Basisonderwijs: PRO.-themapagina: [Sterk klasmanagement als basisvoorwaarde voor leren](#)